

פסקי תשובות אורח חיים סימן תקכט אות טו - יז

טו. שתיית יין בחג ושיעורו, ולמי שאינו סובלו, ולהתפלל לאחר ששתה יין

ביה"ל ד"ה כיצד: והאנשים בזמן שביהמ"ק היה קיים היו אוכלין בשר השלמים לשמחה וכו' ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאין ידי חובת שמחה אלא ביין. והחיוב⁸⁹ לשתות רביעית יין, ודווקא יין⁹⁰ ממש שגורם לשמחה, אבל אין יוצאים ידי חובה לכתחילה בשתיית מיץ ענבים, ונראה⁹¹ ששיכר ויין⁹² שהם משקין המשכרים הרי הם בכלל יין לענין שמחה למי שאין לו יין או אינו סובלו.

ונשים לא⁹² חייבו בשתיית יין כיון שאינן רגילות בשתייתו ואינן שמחות בו, והוא הדין⁹³ לאנשים אשר אינן רגילים בשתיית יין (ושאר משקין המשכרים) ואינם סובלים אותו או שמזיק לבריאותם, לכן יוצאים⁹⁴ הם ידי חובת שמחה בסעודה מכובדת בבשר ומטעמים אשר אוהבים, ובשתיית מיץ ענבים שהוא משקה מכובד שקובע ברכה לעצמו ואפשר לקדש ולהבדיל עליו.

ויש לציין כי רביעית יין זה צריך לשתותו בתוך הסעודה, ולא די ברביעית ששתה בקידוש, וכמבואר⁹⁵ במשנ"ב סק"א.

---

⁸⁹ . נימוקי או"ח סי' זה, ובס' חוט שני יום טוב פכ"ב סק"א פשיטא ליה שא"צ דווקא רביעית יין, אלא עצם ההתעסקות ביין מביא לידי שמחה, ואפילו שותה כמות מועטה, וע"ע מועדים וזמנים ח"ז סי' קי"ג, אמנם יש לציין כי בסה"ק תורה אור (להרב בעל התניא) דרושים על פורים (ד"ה חייב אינש) כותב בפשיטות בין דבריו שבימים טובים צריך לשתות רביעית יין.

⁹⁰ . פרי"ח סי' תפ"ג ד"ה ומ"ש, ובס' חוה"מ כהלכתו פ"א הערה כ"ד בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל מביא סימוכים מפורשים לזה מיש"ש ביצה פ"ב סי' ה' ודרישה סי' זה.

⁹¹ . גליוני הש"ס פסחים ק"ז ע"א, ובס' מקראי קודש ח"ב סי' ל"ה וחוהמ"כ שם הערה כ"ה דראה לכך מרש"י ב"מ ס"ו ע"ב (ד"ה פחדיה), ומש"כ דה"ה י"ש כן נראה פשוט דבכלל שיכר ושאר משקה המשכר הוא, ונראה פשוט דבזה א"צ רביעית כי אם עד שירגיש שמחה ממנו, וע"ע בנימוקי או"ח ומש"כ בס"י תרצ"ה סעי' ב'.

⁹² . שאגת אריה סי' ס"ה, וע"ע מועדים וזמנים ח"ז סי' קי"א.

⁹³ . מועו"ז שם, וכ"ה בהדיא במהרש"א נדרים מ"ט ע"ב (ד"ה אלא קידושא).

⁹⁴ . שאג"א (שם), וכ"ה במועו"ז שם, שו"ת מגדנות אליהו ח"ג סי' קל"ו.

⁹⁵ . ומיהו במשנ"ב סי' קע"ד סק"ח כתב "במדינתנו אין אנו רגילין לשתות יין בתוך הסעודה אפילו בשבת", ולכאורה לפי"ז גם ביום טוב אינו מחוייב, ויוצא י"ח ברביעית יין ששתה בקידוש, וע"ע לעיל אות ז'.

ודע, שהשותה יין לשם מצות שמחת יום טוב, כל זמן שמדבר כהוגן בלא גמגום והולך כאחד האדם, רשאי⁹⁶ להתפלל, ואין זקוק להמתין עד שיתפכח לגמרי מיינו.

טז. חיוב אכילת בשר ברגל

שם: אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומכל מקום מצוה יש גם באכילת בשר כיון שנאמר בו שמחה. והן אמת שכן הסכימו גדולי הפוסקים⁹⁷ שאין חובה לאכול בשר אלא מצוה יש בזה, מכל מקום יש⁹⁸ המבארים את דברי הרמב"ם (פ"ו מהל' יום טוב ה"ח) שגם בזה"ז יש חובה לאכול בשר, ודווקא⁹⁹ בשר בהמה, ואין

⁹⁶. כמבואר במשנ"ב סי' צ"ט סק"ז בשם המהרש"ל (ביש"ש ביצה פ"ב סי' ה'), דכיון שביו"ט מצוה לשמוח, אוקמוהו אדיניה שתפילתו תפילה, ועיי"ש בפסק"ת הערה 13 עוד דיעות, ובנימוקי או"ח (שם) שמהנכון בימים טובים להתפלל מנחה גדולה מיד אחר מוסף כדי לינצל מחשש שכרות (עד למצב שמדבר מתוך גמגום והילוכו אינו כהוגן, שבוה מדינא אסור לו להתפלל גם ביום טוב) כשמתפללים לאחר הסעודה.

⁹⁷. ע' בטור ובב"ח ויש"ש המובאים במג"א (סק"ג) עפ"י הרמב"ם דלהלן דמצוה לאכול בשר ואין מזכירין חובה, וכ"ה בהדיא בשו"ע הרב סעי' ז' דאין חובה לאכול בשר, ועמ"ש"כ בזה בס' שלחן מנחם סי' רי"א.

⁹⁸. נימוקי או"ח סי' זה, ועיי"ש דמביא ראיה מפורשת מירושלמי (מע"ש סופ"ד) דגם בזה"ז איכא חיוב באכילת בשר ביום טוב, ועיין בשו"ת דברי משה ח"א סי' י"א דמביא עוד פוסקים דאיכא חיוב אף בזה"ז באכילת בשר ביום טוב, ועכ"פ מצוה איכא לכו"ע, ושם בסי' ס' דלכן אשה שחל ל"ט במוצו"ט מותרת בבשר בסעודת היום (ואף בחוה"מ מותרת בזה כמ"ש בסי' תק"ל), אך תיזהר לנקר שיניה היטב לפני הטבילה.

⁹⁹. דרכ"ת יו"ד סי' פ"ט סק"ט בשם הרה"ק הדברי חיים מצאנז זי"ע, דלא כדברי השאג"א (סי' ס"ה) דגם בשאר שמחות יוצאין י"ח מ"ע מה"ת דשמחת יום טוב (ואפשר דהשאג"א מיירי למי שאין לו שמחה בבשר ויין משום שאינו רגיל בו או מזיקו, ולפיכך כתב "לעשות השמחה כראוי לו ובמה שנהנה ממנו", ואיך נחייבו לשמוח במה שאין משמחו כלל, לפיכך אדם כזה יצא י"ח שמחת יום טוב מה"ת בשאר דברים שנהנה מהם, אבל אה"נ דלמי שנהנה ויש לו שמחה מאכילת בשר ושתית יין חייב דווקא בהם, וכלשון חז"ל והפוסקים, וע"ע להלן הערה 105), ובשו"ת חוות יאיר סי' קע"ח כתב בפשיטות דאין יוצא בשמחת החג בבשר עופות, הו"ד ביד אפרים יו"ד ריש סי' א', ובשו"ת דברי משה (שם) שכ"ה ביש"ש ביצה פ"ב, ובסי' חוהמ"כ פ"א מביא את דברי המג"א (סי' תקנ"א סקכ"ח) בשם הב"ח "וגם אין שמחה אלא בבשר בהמה", ובלקט יושר (לתלמיד התרה"ד) דבשר עוף אינו נקרא בשר וברש"י (חגיגה ז' ע"ב ד"ה אבל) דאין שובע אלא בבשר בהמה, ובשו"ת ושב הכהן סי' צ"ה וצ"ו

יוצאים ידי חובה בבשר עוף אלא אם כן אינו¹⁰⁰ סובל בשר בהמה או שמזיק לבריאותו, דאז ראוי¹⁰¹ ומצוה בבשר עוף, ואם אין לו בשר עוף יאכל¹⁰² לכל הפחות דגים, כדי שתהיה סעודתו מכובדת, וצריך לאכול לכל¹⁰³ הפחות כזית בשר ויש¹⁰⁴ אומרים כביצה.

ומן¹⁰⁵ התורה אינו יוצא ידי מצוות שמחה אלא בבשר ויין (כשעונג הוא לו, אבל כשאין עונג הוא לו, חייב מן התורה לשמוח בשאר מיני מאכלים המשמחים אותו), והעונג והשמחה בשאר דברים אינו אלא מדרבנן, אך דווקא¹⁰⁶ שמחה שיש בה עבודת היוצר, אבל עניני שמחה שאין בהם עבודת היוצר אינם אלא הוללות וסכלות, וכדלעיל אות י'. ובענין מצוות שמחה ואכילת בשר ושתית יין בחוה"מ - עיין מש"כ בסימן תק"ל אות ו'.

יז. חיוב שמחה בבשר ויין וכדו' בליל יום טוב, ובענין 'כבוד יום עדיף מכבוד לילה'

שע"ת סק"ב: עיין שאגת אריה וכו' בליל ראשון של יום טוב אין מצוות שמחה נוהג בו רק מדרבנן, ומדברי המג"א נראה שגם לילה ראשונה חיוב שמחה מה"ת. ואף כי שבגמ' סוכה (מ"ח ע"א) ממעטינן ליל יום טוב ראשון של חג

דמש"כ הרמ"א (יו"ד סי' שמ"א סעי' א') 'אם ירצה', קאי רק על שבת ולא על יום טוב, דחיובא איכא, אמנם מביא ממג"א (סי' תרצ"ו סקט"ו) דמוכח מדבריו דאינה מצוה חיובית רק מצוה לכתחילה, ובדרכי חיים ושלוש (אות שצ"ה בהגה"ה) מביא מעשה רב מהה"ק הד"ח מצאנו זי"ע כמה שהקפיד והצטער לקיים מצוות אכילת בשר בהמה ביום טוב, בשו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ש"נ בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל דווקא בשר בהמה, וכ"ה בשו"ת אור לציון ח"ג פ"ח אות י"א, ומאידך ביד אפרים (שם) מדיליה ס"ל שיוצא גם בבשר עוף, וכ"ה בס' גליוני הש"ס (ביצה י ב), וכן בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' י"ח שאין מהדרין לאכול ביום טוב דווקא בשר בהמה.

¹⁰⁰ . כנ"ל לעיל אות ט' לענין שתיית יין.

¹⁰¹ . שו"ת חות יאיר סי' קע"ח שמקיים מצות שמחת יום טוב קצת, הגהות יד אפרים על שו"ע יו"ד (שם) שהוכיח מגמ' (ביצה י א) שגם בבשר עוף יש שמחת יום טוב.

¹⁰² . שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' י"ח.

¹⁰³ . נימוקי או"ח, שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' ש"נ בשם הגר"מ פיינשטיין זצ"ל.

¹⁰⁴ . מועדים וזמנים ח"ז סי' קי"א.

¹⁰⁵ . שו"ע הרב סי' רמ"ב קונט"א סק"ב, ונראה דמש"כ "העונג בשאר דברים" כוונתו לענינים שאינם ממאכל ומשתה, אבל במאכל ומשתה, אף שאינו בשר ויין ג"כ חיובו מה"ת למי שיש לו שמחה ועונג בהם ולא ביין או בשר שאינו רגיל בהם או מזיק לו, וראיה לזה מהא דכתב שם בשו"ע"ר "עונג שיש בו שמחה כגון בשר ויין", וע"ע לעיל הערה 99.

¹⁰⁶ . שו"ע סעי' ג'.

משמחת יום טוב דווקא¹⁰⁷ משמחת שלמי חגיגה ממעטינן אבל לא משאר מיני שמחות ומאכילת פת, עכ"פ¹⁰⁸ מדין כבוד ועונג, מכל מקום מלשון הרמב"ם (בפ"ו מהל' יום טוב הי"ט) משמע¹⁰⁹ שאין חיוב שמחה באכילה ושתייה אלא ביום ולא בלילי יום טוב, וכבר¹¹⁰ ביארו דבריו שודאי יש מצוות שמחת יום טוב באכילת בשר ושתיית יין גם בלילי יום טוב, אלא שאם יקיים מצוה זו רק ביום יוצא ידי חובתו וא"צ לקיימה שני פעמים גם בליל יום טוב וגם ביום. אמנם מדין¹¹¹ 'כבוד יום עדיף' יש לכבד את סעודת היום יותר מסעודת הלילה, לכן אפילו יש בידו כל מיני תפנוקים ומעדנים גם לסעודות הלילה וגם לסעודות היום, מכל מקום ישאיר איזה תבשיל מוטעם ומושבח וערב לאכלו ביום, וכל שכן שאם אין בידו מהתבשיל המובחר והמשובח אלא לסעודה אחת, ישאירנו ליום ולא יאכלנו בלילה.

---

¹⁰⁷ . ס' עמק ברכה שמחת יום טוב סק"א, וע"ע שו"ת אבן ישראל ח"ח סי' קט"ו.

¹⁰⁸ . ע' שו"ת לבושי מרדכי חאו"ח סי' צ"ג.

¹⁰⁹ . שפת אמת (סוכה דף מ"ח. ד"ה בגמ'), דכתב שם ברמב"ם אוכלין ביום בשחרית ואחר המנחה עד הלילה (לשון הרמב"ם מובא במשנ"ב סק"א).

¹¹⁰ . שפ"א שם (וכ"כ מדיליה בחזו"א סי' קכ"ד חידושי מס' פסחים דף ע' ע"ב, ועיי"ש גם בסי' קכ"ה על הגמ' הנ"ל), ועיי"ש שלפ"ז אם יאכל בשר וישתה יין בלילי יום טוב נמי יצא יד"ח וא"צ לאכול שוב ביום, אכן אף לדבריו, מלשון הרמב"ם מוכח דיש להעדיף לקיים מצוה זו ביום.

¹¹¹ . ע' פסק"ת סי' רע"א (אות י"א) הטעמים שכבוד יום עדיף מכבוד לילה, וכל הטעמים שייכים גם ליום טוב, ובלא"ה אין הבדל בזה בין שבת ליו"ט, כשם שמקדשין גם בשב"ק ביום מדכתיב 'זכור את יום השבת לקדשו', והוא מפני שכבוד יום עדיף ראו חכמים לעשות זכר לקידוש, וכמבואר בר"ן (פרק ערבי פסחים דף כ"ב. מדפי הר"ן ד"ה זכרהו), הו"ד במג"א סי' רע"א סק"ג ושועה"ר סי' רפ"ט סעי' ב', הוא הדין ביום טוב.